

„Cu privire la mesteșugării cuvintelor“* e una din acele cărți, din când în când create, cu ajutorul cărora avem posibilitatea să descifrăm (cîteodată la modul revelație) persoana (sau, dacă e cazul, personalitatea) unui autor cunoscut pînă atunci doar prin fragmentele de scris aruncate în timp și spațiu; textele, intrate în memorie, ca niște așchii de spirit, se adună subit grație volumului coagulator, se leagă, se conjugă, se articulează, se încheagă într-o unitate neștiută lectorului și, foarte adesea, nebănuită. Cum s-a întîmplat acum cu Barbu Lăzăreanu, a cărui adevărată față pare a fi suma sau, mai bine spus, îmbinarea fețelor sale multiple și ivite, de-a lungul deceniilor, în reviste sau cărți „mici“. Într-adevăr, uitîndu-ne — ca la piesele unui „puzzle“ — la textele lingvistice, filologice, semiotice, istorice, folclorice, etnografice, critice etc. ale lui Barbu Lăzăreanu, descoperim, după așezarea lor așa cum se cuvine, chipul surprinzător al unui umorist. Un umorist ignorat pînă azi, între altele, și din dorința lui de anonimat. Un umorist pitit în spatele erudiției, îndărătul unor metereze protectoare și camuflante. Un umorist „indirect“, în sensul că a preferat să-și exprime starea prin mijlocirea autorilor și cuvintelor cercetate. Un — poate — regizor care, punînd pe scena hîrtiei scriitori și probleme gramaticale, a declanșat efecte comice în cascadă, și care, aplaudat, lasă tot meritul în seama dramaturgului: „eu n-am făcut decît să respect piesa“. Dar, în materie de teatru, cu cît respectul vădit de regizor la adresa textului e mai profund, cu atît mai mult personalitatea directorului de scenă iese la suprafață. Așa se întîmplă, de pildă, în cazul „punerii în scenă“ de către Barbu Lăzăreanu a cîtorva cronici

* Ed. Minerva, ediție îngrijită de Mariana și Victor Iova.

Puncte de suspensie...

AL. MIRODAN

Cu privire la Hasdeu, Barbu Lăzăreanu și teatru

dramatice apărute în 1862—1863, sub iscălitura lui Hasdeu. Descoperite, selectate, montate, însoțite de paranteze și explicații, observațiile lui Hasdeu izbesc atenția noastră, provocînd nu numai surisul nostru, ci și constatarea că analizele Magului de la Cîmpina sînt de-o teribilă actualitate.

Obiectul nr. 1 al cronicii (deci, atacurilor) lui Hasdeu îl constituie trupa lui Mihail Pascaly. „Fiecare din acești membri (ai trupei — n.n.) de ambe sepe au banalitățile și neajunsurile sale; precum: 1) d. Bălănescu e de minune în jocuri comice naive; dar vai! d-lui niciodată nu-și învață rolul, ceea ce îl incurcă de multe ori; și pe deasupra are tristul obicei de a se uita neconținut la loje și parter, urmărind peșemne, ca director al teatrului, locurile ocupate și cele deșerte...“ Trece peste nr. 3 — decide Barbu Lăzăreanu — o noștimă caracterizare a lui Ga-

lino, intrigant nobil confidinte și doftor dramatic, dar conținătoare de trivialități... Nr. 5. „Dna Pascaly e sublimă în roluri de une femme de trente ans, dar n-ar trebui s-o împingă dorul de a juca pe domnișoara și-apoi ar fi bine ca d-ei să vorbească ceva mai repez, iar nu «duu-cee-saa»...“ Sărim peste nr. 7 — hotărâște B. L. —, unde Hasdeu e de un oarecare berbantlic, iar din caracterizarea de sub nr. 8, referitoare la dra Teodorescu, suprimăm partea galantă și intrucitva cancanieră și transcriem numai atît: „d-ei simte cu foc, cu durere, cu entuziasm... dar vorbind deschide gura afară din cale, încît privitorii gîndesc că d-ei cascade“.

Pascaly-regizorul — observă B. L. — e rege-soarele trupei; cuvîntul sonet e romanizat (=sunet) pentru ca B. P. Hasdeu să se poată deda următorului triplu joc de cuvinte: că atît dinsul „cît și Urechia au asurzit publicul, fiecare în parte cu cîte un sunet“. O convorbire între mai mulți inși, ca să nu fie numită impropriu dialog, Hasdeu o botează: poliloghie. Despre dramele jucate pe atunci de trupa Pascaly, el spune că: „aproape toate au avut un caracter medical: Orbul, Nebuna, Idiotul, Ghebosul, Otiquosul“...

Altă dată, editînd revista „Satyrul“, Hasdeu face insistent cronică dramatică sub numele de Puang-Honki. Prilej, firește, pentru a se distanța — ca Montesquieu în *Scrisorile persane* — de teatrul local și a-l observa cu ochi obiectiv. Prilej nou pentru Barbu Lăzăreanu de a oferi (prin distanțare de distanțare) cititorului imaginea unui Hasdeu torturant la culme cu jocul lui Pascaly, piesele (și cocoșa) lui Pantazi Ghica, oratoria lui Lahovary sau cățelușul dnei Flechtenmacher.

Cum să ne împiedicăm, așadar, a recomanda recitirea marelui recititor care a fost Barbu Lăzăreanu? Căteia sa e unul din cele mai bune spectacole ale stagiunii.